

Archeologienota Aalst Brakelstraat

Verslag van Resultaten

Bert ACKE, Maarten BRACKE en Kris VAN QUAETHEM

6-10-2017

Titel: Archeologienota Aalst Brakelstraat

Erkend archeoloog: Maarten Bracke, OE/ERK/Archeoloog/2015/00036

Auteurs: Bert Acke, Maarten Bracke en Kris Van Quaethem

Projectcode bureauonderzoek: 2017I137

Intern projectnummer: 2017.162

Locatiegegevens: Oost-Vlaanderen, Aalst, Brakelstraat

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 128307 en Y: 181709; X: 128385 en Y: 181589

Oppervlakte plangebied: 6373m²

Kadastergegevens: Aalst, afdeling 3, sectie E, perceel nr. 362L (deel), 362R (deel), 361H(deel), 361N, 360B3, 360B2 en 360C4 (deel) (zie figuur 8)

Topografische kaart: zie figuur 6 en 7

Betrokken actoren: Bert Acke (assistent-archeoloog), Maarten Bracke (erkend archeoloog) en Bart Van Den Bossche (contactpersoon initiatiefnemer)

Wetenschappelijke advisering: /

Plaats en datum: Zelzate, 6/09/2017

© Acke & Bracke, p/a Leegstraat 170, 9060 Zelzate. De auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de auteurs.

1. INLEIDING	4
1.1. WETTELIJK KADER	4
1.2. ONDERZOEKSOPDRACHT	4
1.2.1. VRAAGSTELLING	4
1.2.2. RANDVOORWAARDEN	4
1.3. WERKWIJZE EN STRATEGIE	5
1.3.1. MOTIVERING ONDERZOEKSSTRATEGIE	5
1.3.2. ORGANISATIE VAN HET VOORONDERZOEK	6
1.3.3. ADVIES SPECIALISTEN	6
1.3.4. WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING	6
1.3.5. SELECTIE BRONNEN	6
2. BUREAUONDERZOEK	7
2.1. HUIDIGE TOESTAND	7
2.2. GEPLANEDE WERKEN	9
2.3. LANDSCHAPPELIJKE LIGGING	11
2.3.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING	11
2.3.2. LANDSCHAPPELIJKE SITUERING	13
2.3.3. BODEMKUNDIGE SITUERING	16
2.3.4. GEOLOGISCHE SITUERING	17
2.4. HISTORISCHE SITUERING	20
2.5. ARCHEOLOGISCHE SITUERING	26
3. SYNTHESE	28
3.1. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON	28
3.2. AFWEGING VERDER VOORONDERZOEK	28
3.3. VERDER VOORONDERZOEK ZONDER INGREEP IN DE BODEM	29
3.4. VERDER VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM	31
3.5. BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN	31
4. SAMENVATTING	34
5. BIBLIOGRAFIE	35
6. BIJLAGES	36

1. Inleiding

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een verkavelingsvergunning te Aalst Brakelstraat, waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. Vraagstelling

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2.2. Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie

In het bureauonderzoek wordt een zo duidelijk mogelijk beeld gevormd van de huidige archeologische, historische en landschappelijke informatie van het projectgebied en diens omgeving. Deze gegevens worden vergeleken met de geplande werken en de hiermee gepaarde gaande verstoringen en vergravingen in de bodem. Het uiteindelijke doel is het bepalen of verder archeologisch onderzoek al dan niet aangewezen is.

Informatie over de afbakening van het plangebied en de geplande werkzaamheden werd aangeleverd via de initiatiefnemer door middel van ontwerpplannen en via mondelinge of schriftelijke communicatie. Om een zicht te krijgen op de huidige archeologische kennis van het plangebied, de directe omgeving en van de gemeente Aalst in het algemeen werd de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) geraadpleegd.¹ Deze online databank is uitsluitend toegankelijk voor geregistreerde gebruikers, hoofdzakelijk archeologen. Aanvullend werden verschillende historische kaarten geraadpleegd via Geopunt², de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie, en via Cartesius³, een databank die kaarten bundelt van het Nationaal Geografisch Instituut (NGI), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Aansluitend hierbij werden ook verschillende luchtfoto's bekeken die genomen zijn sinds de jaren '70 van vorige eeuw. Op het kaartmateriaal en de luchtfoto's werd het plangebied geprojecteerd, om zodoende een duidelijk beeld te krijgen van het landgebruik gedurende de laatste eeuwen. Geopunt leverde ook verschillende kaarten op die betrekking hebben tot de landschappelijke en bodemkundige ligging van het gebied. Een kadasterplan dat beschikbaar is via de GRB-kaart op Geopunt werd vergeleken met hetgene dat beschikbaar is via de CadGIS Viewer van de Federale Overheid.⁴ Een topografische kaart werd verkregen via het NGI.⁵

Op basis van dit onderzoek en het raadplegen van bovenvermelde bronnen kan een antwoord gegeven worden op de vooropgestelde onderzoeksvragen.

¹ <https://cai.onroenderfgoed.be/>

² <http://www.geopunt.be/kaart>

³ <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

⁴ <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>

⁵ <http://www.ngi.be/topomapviewer/>

1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek

In eerste instantie wordt gestart met het bureauonderzoek waarbij de diverse beschikbare bronnen geraadpleegd worden. Daarnaast wordt in detail bekeken wat de huidige toestand is van het plangebied en worden de geplande werkzaamheden onder de loep genomen. Op basis van deze gegevens samen wordt afgetoetst of ten eerste verder vooronderzoek noodzakelijk is en ten tweede welke onderzoekstappen er eventueel genomen moeten worden.

1.3.3. Advies specialisten

Niet van toepassing.

1.3.4. Wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

1.3.5. Selectie bronnen

De gebruikte bronnen zijn beschreven onder 1.3.1. De bronnen daaronder vermeld waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd, gezien de ligging van de site buiten de oorspronkelijke stadskern, niet opportuun geacht.

2. Bureauonderzoek

2.1. Huidige toestand

Het terrein is gelegen aan de Brakelstraat in Aalst, gelegen in de provincie Oost-Vlaanderen, en heeft een totale oppervlakte van 6373m². Het terrein bevindt zich tussen de Brakelstraat in het oosten, de Moorselbaan in het zuiden en de Guido Gezellestraat in het westen en vormt de laatste onbebouwde zone binnen dit gebied. Binnen het terrein bevindt zich momenteel een woning met huisnummer 14 voorzien van een licht verhard toegangswegje. De woning heeft een oppervlakte van ca. 240m² en is niet onderkelderd. Op het kadasterplan wordt nog een achterliggende schuur aangegeven, deze is echter niet meer aanwezig. De rest van het terrein is ingenomen als braakliggend terrein met wat afrasteringen, lage boompjes en struiken.

Kadastraal gezien bevindt het terrein zich op: Aalst, afdeling 3, sectie E, perceel nr. 362L (deel), 362R (deel), 361H(deel), 361N, 360B3, 360B2 en 360C4 (deel).

Figuur 1 Zicht op de toegangsweg met poort naar de achterliggende woning nr. 14.

Figuur 2 Uitsnede uit de orthofoto van 2016 met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

2.2. Geplande werken

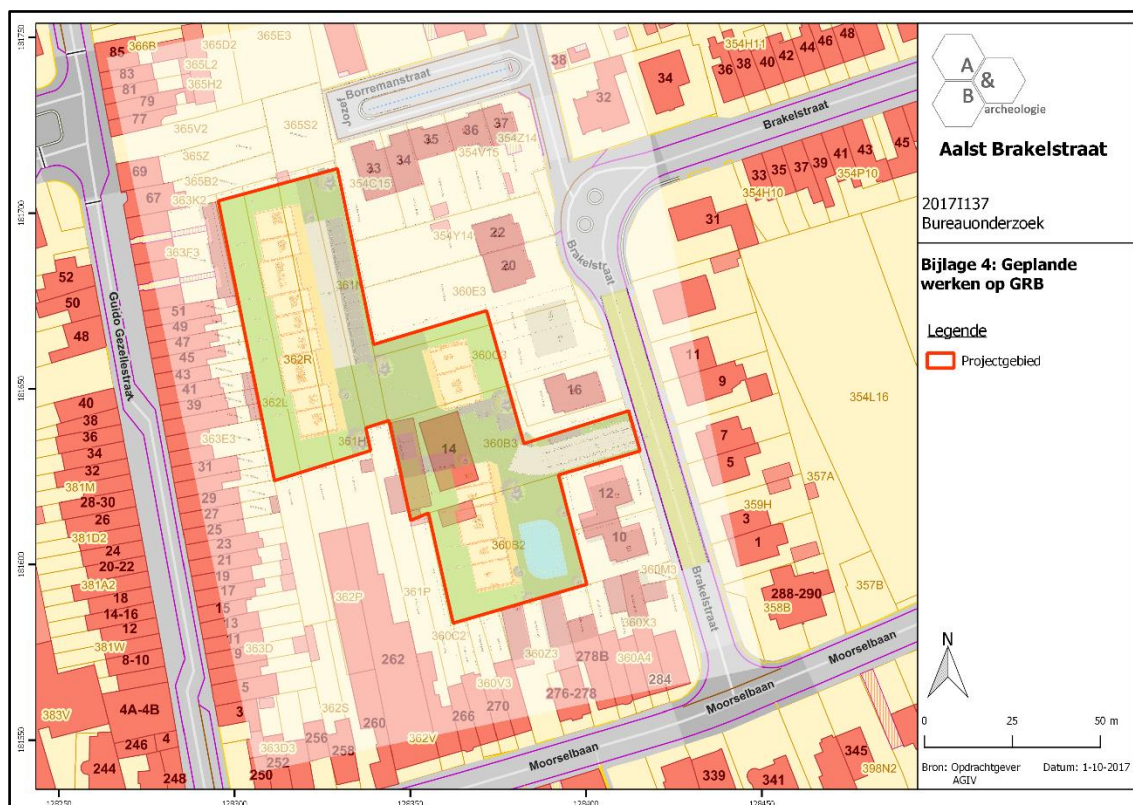
De geplande werken bestaan uit twee luiken. Het eerste luik omvat het verwijderen en afbreken van de bestaande woning, de overtollige begroeiing (struikjes en enkele boompjes) en de omheiningen. Het tweede luik omvat de bouw van een verkaveling van 20 woonloten met wegenis en nutsvoorzieningen. In het zuidoosten wordt een groenzone voorzien met een centraal waterbufferbekken. In de verkaveling worden tevens parkeergelegenheden voorzien en zullen enkele nieuwe bomen aangeplant worden. De in- en uitrit tot de verkaveling bevindt zich in het oosten aan de Brakelstraat. De geplande werken zullen een nefaste impact hebben op het bodemarchief en bijgevolg op het mogelijk archeologisch erfgoed.

Figuur 3 Uitsnede uit het plan 'geplande werken' met zicht op de verkaveling en groenzone met waterpartij (bron: initiatiefnemer).

Figuur 4 Detailplan van de verkaveling (bron: initiatiefnemer).

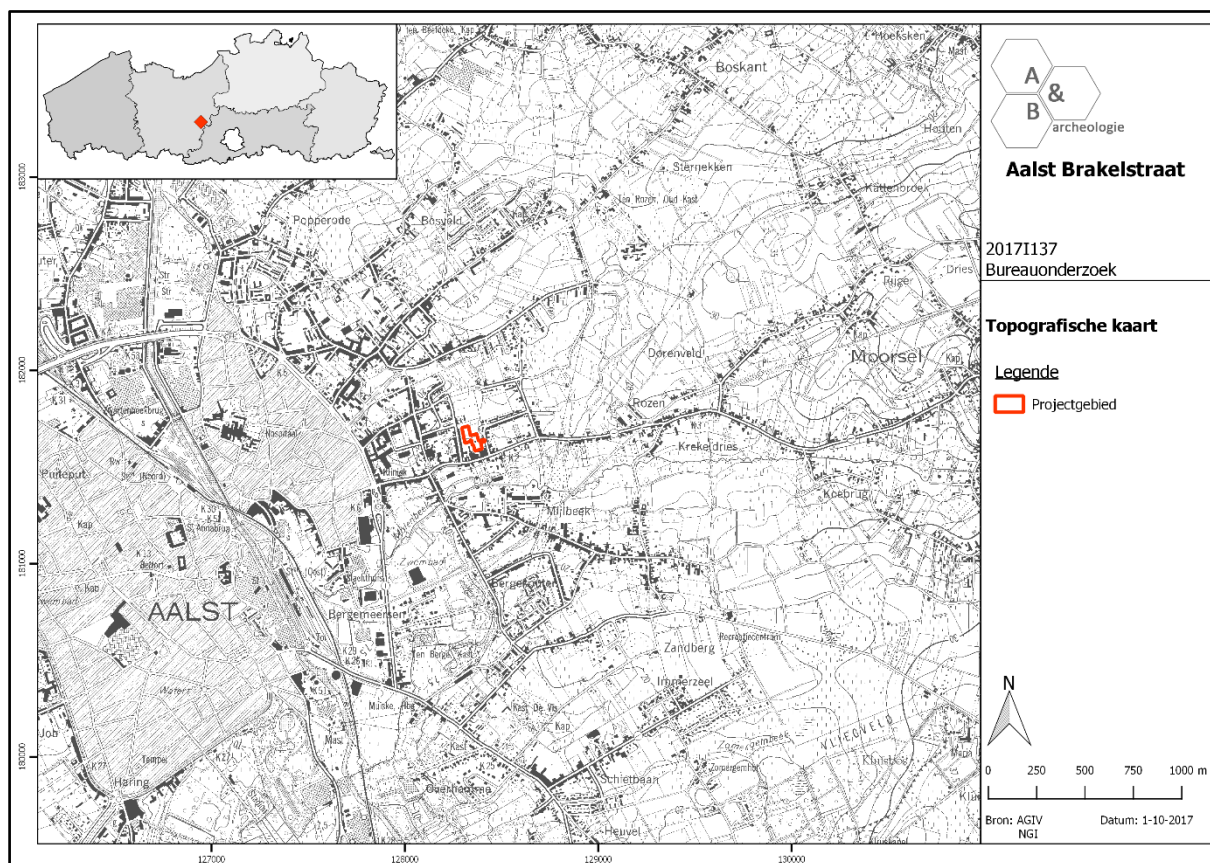
Figuur 5 Projectie van de geplande werken op het huidige kadaster (bron: initiatiefnemer en AGIV).

2.3. Landschappelijke ligging

2.3.1. Topografische situering

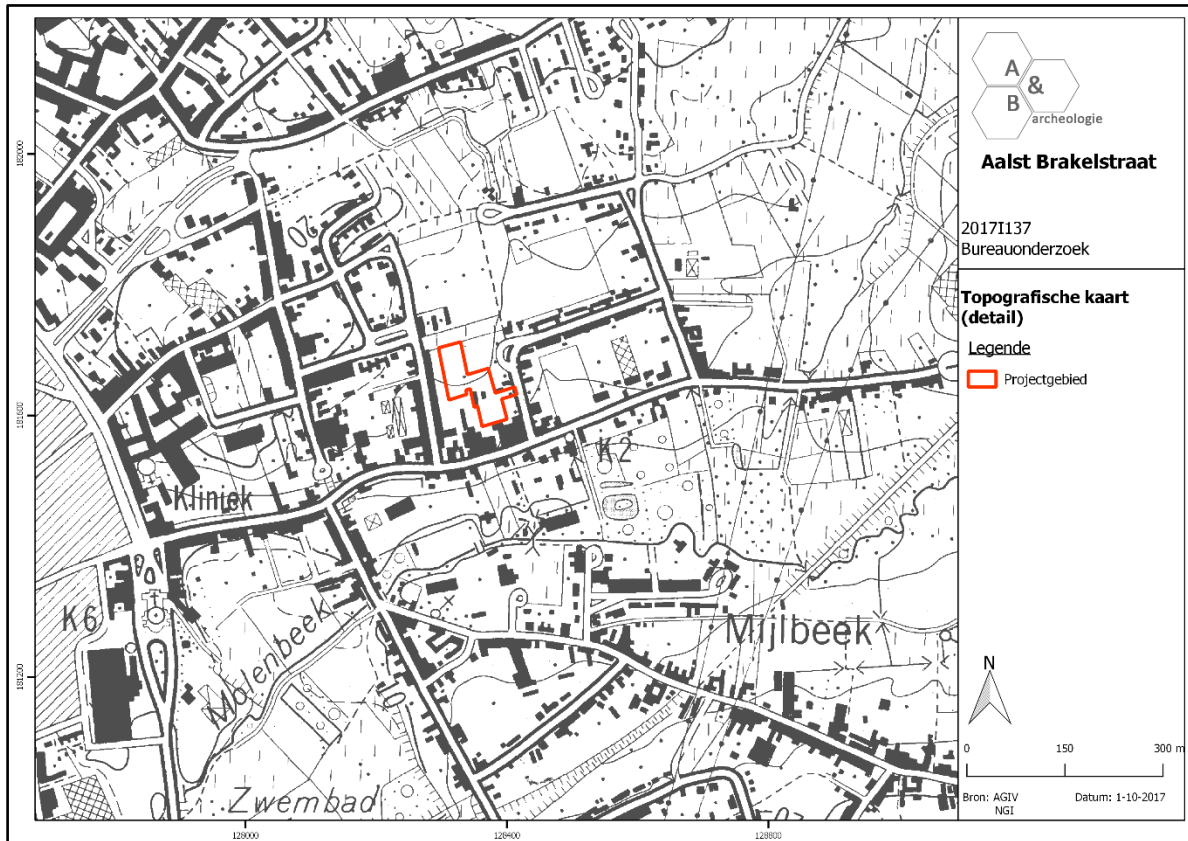
Het projectgebied bevindt zich in Aalst gelegen bijna centraal in de provincie Oost-Vlaanderen. De gemeente Aalst bestaat naast het centrum van Aalst uit de deelgemeentes Nieuwerkerken, Gijzegem, Herdersem, Hofstade, Meldert en Moorsel. Aalst situeert zich tussen de gemeentes Dendermonde, Lebbeke, Opwijk, Asse, Affligem, Denderleeuw, Haaltert, Erpe-Mere en Lede⁶.

Het plangebied bevindt zich aan de oostelijke zijde van het centrum van Aalst, ten oosten van de Dender en ten noorden van de Molenbeek. Het plangebied sluit nu aan op de stadskern van Aalst, maar bevond zich in het verleden meer landelijk. Kadastraal gezien bevindt het terrein zich op: Aalst, afdeling 3, sectie E, perceel nr. 362L (deel), 362R (deel), 361H(deel), 361N, 360B3, 360B2 en 360C4 (deel).

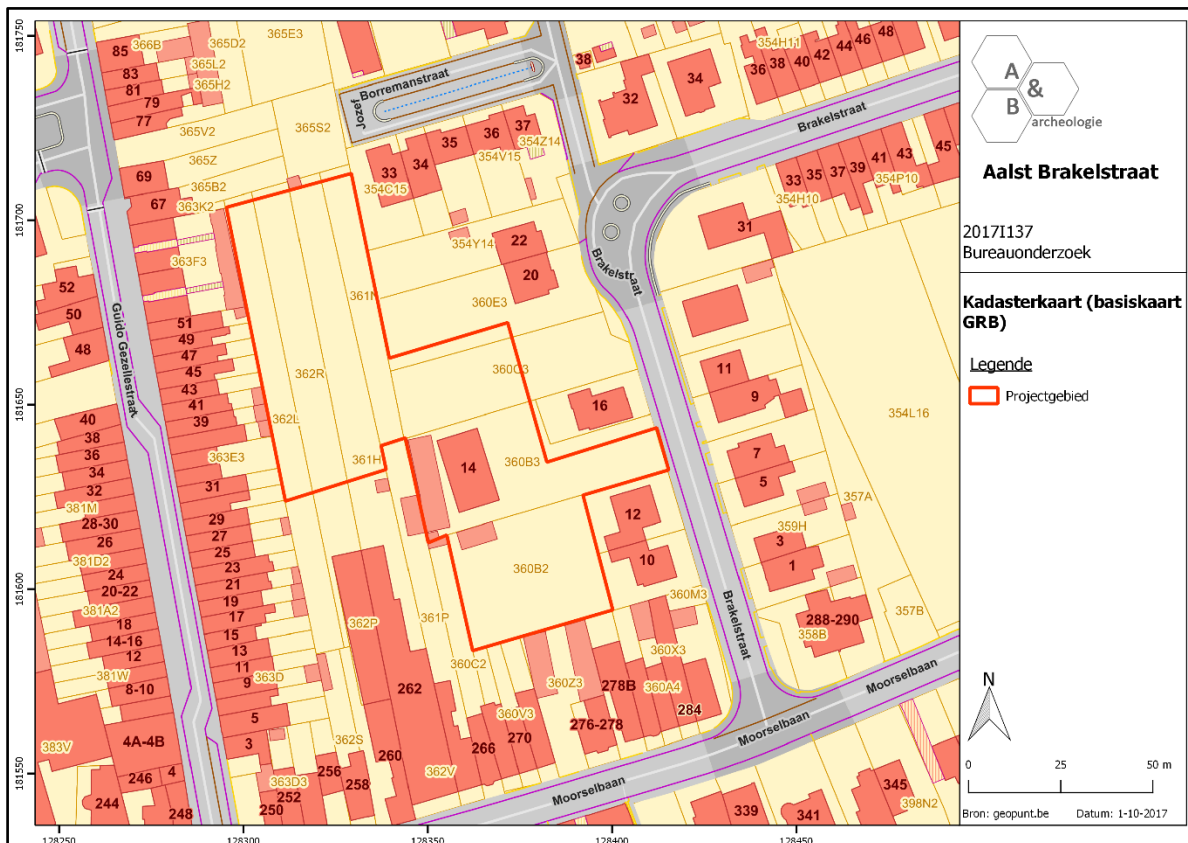

Figuur 6 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

⁶ <https://nl.wikipedia.org/wiki/Aalst>

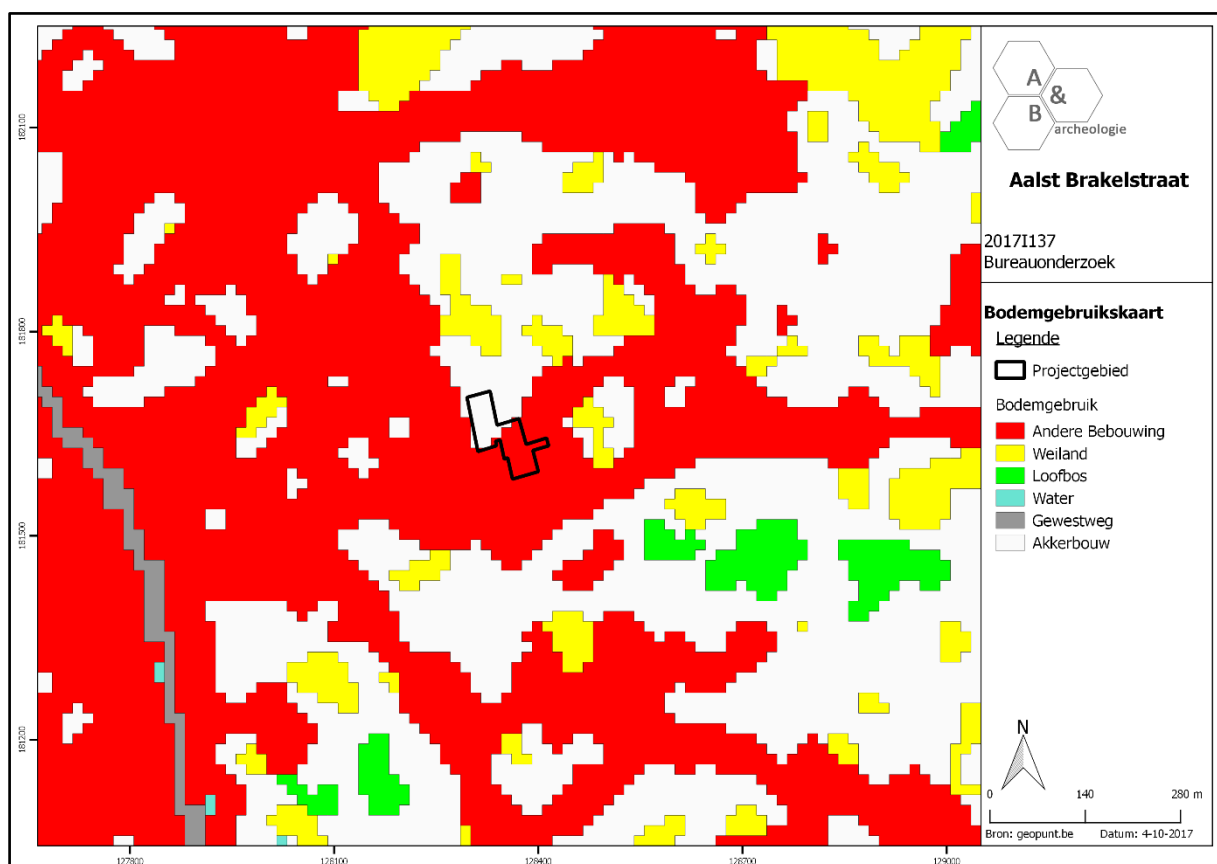

Figuur 7 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 8 Zicht op het kadasterplan met aanduiding van de perceelsnummers (bron: geopunt.be).

Op de bodemgebruikskaart van 2001 staat het gebied onderverdeeld in twee types. Het eerste en bijna grootste deel wordt aangegeven met een witte inkleuring en betekent 'Akkerbouw'. Een dergelijke type wordt als volgt omschreven: een bodem die gebruikt wordt in één of ander rotatiesysteem waarbij jaarlijks gewassen worden geoogst, inclusief braakland. Vooral het noordelijke deel wordt in deze kleur weergegeven. Het tweede type betreft een rode inkleuring aan de noordelijke grens en slaat op Andere bebouwing. Het grootste deel van het gebied wordt hierbij bedekt door structuren, waaronder gebouwen, wegen en artificiële oppervlakten met groenzones. In totaal is bij dit type 30 tot 80% verhard. Vooral het zuidelijke deel wordt hierdoor ingekleurd. Hoewel hier een woning staat is het meeste hier ook ingenomen als braakliggend terrein.

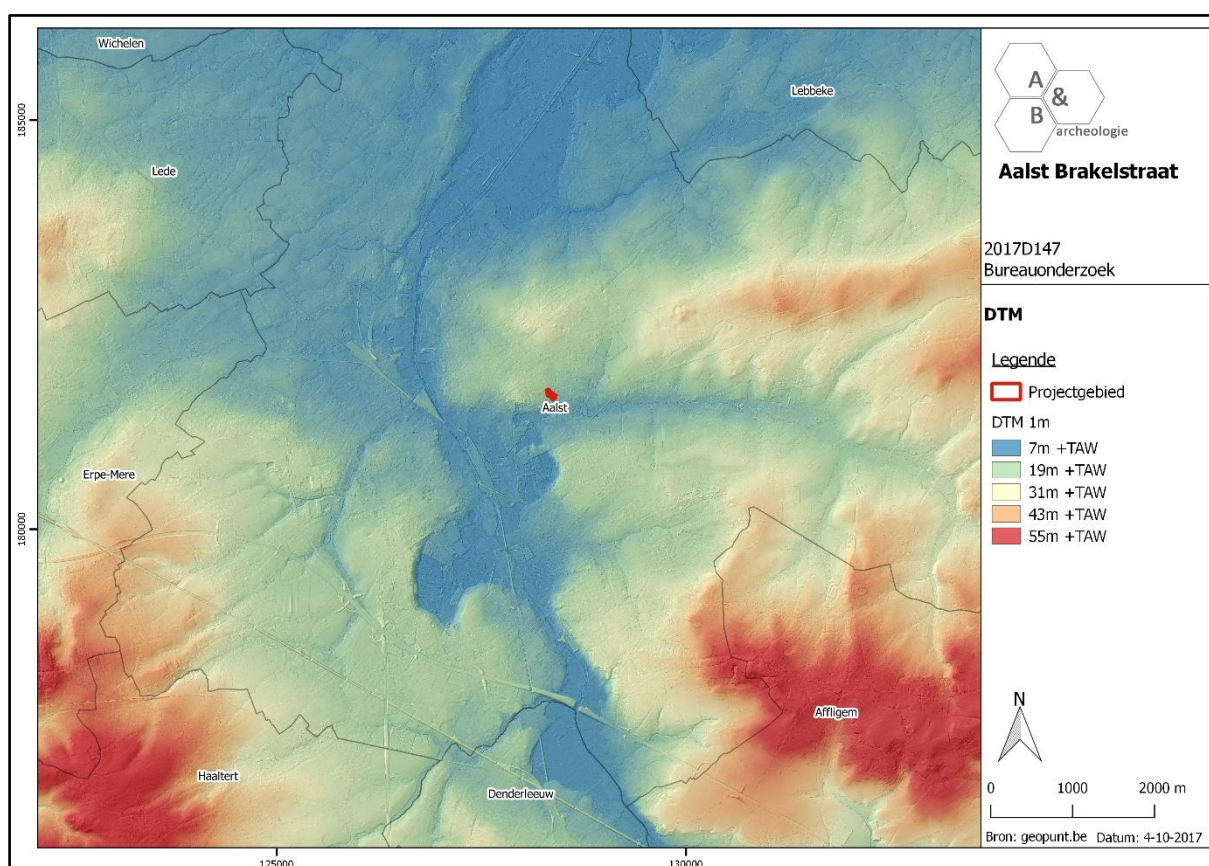
Figuur 9 Zicht op de bodemgebruikskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

2.3.2. Landschappelijke situering

Aalst bevindt zich in de Denderstreek. Het centrum van Aalst ligt grotendeels in het dal van de Dender op een hoogte van 10 tot 20m boven het zeeniveau. De hoogste punten bevinden zich ter hoogte van het Bosveld tussen Aalst-centrum en de deelgemeente Herdersem, op een 30m boven het zeeniveau, en het Kravaalbos te Meldert, op een 80m hoogte.

Het plangebied bevindt zich ten oosten van de Dendervallei, op een smalle heuvelrug ten noorden van de vallei van de Molenbeek. Het onderzoeksgebied zelf is licht hellend naar het noord tot noordwesten toe. Het zuidelijke deel ligt op het laagste punt rond ca. +15,7m TAW. Het noordelijke deel ligt op het hoogste punt rond ca. +18m TAW. Verder naar het oosten neemt de hoogte nog meer toe.

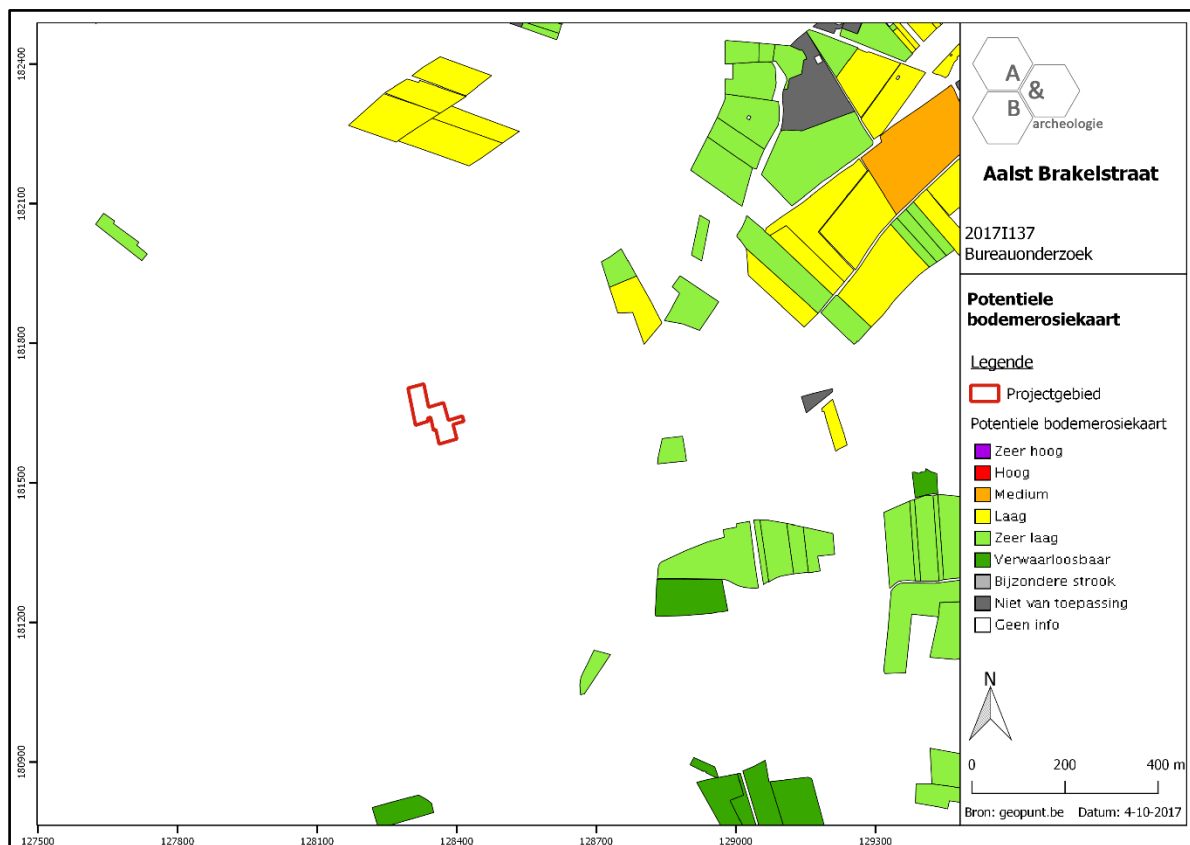
Op de potentiële bodemerosiekaart wordt het plangebied niet ingekleurd en is er bijgevolg geen informatie beschikbaar in verband met de erosiegraad. Wel zijn enkele percelen ten noorden, oosten en zuiden donkergroen, lichtgroen en geel ingekleurd. Deze inkleuring wijst op een verwaarloosbare tot lage erosiegraad. De potentiële bodemerosiekaart baseert zich onder andere op de hellingsgraad van het terrein. Voor het terrein zelf zal eerder een lage erosiegraad van toepassing zijn.

Figuur 10 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).

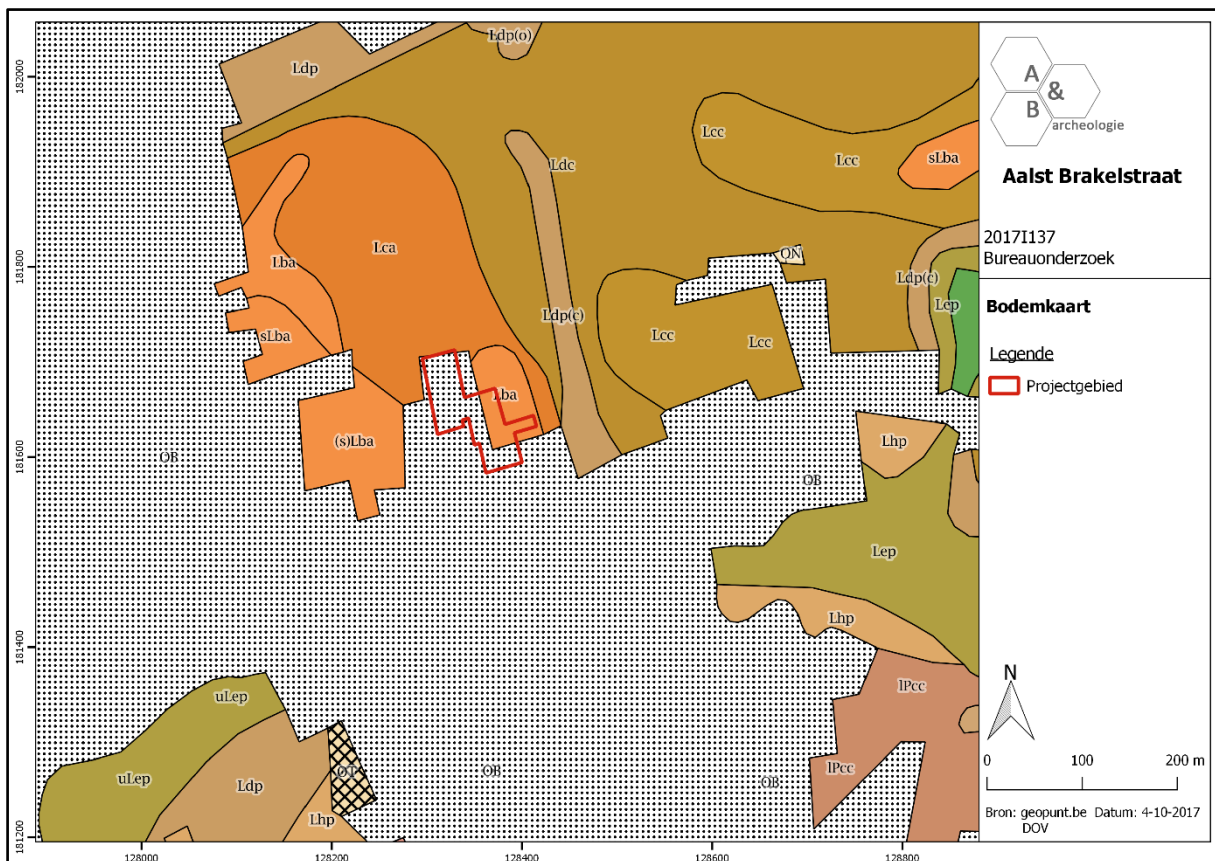
Figuur 11 Detailopname van het Digitaal Hoogtemodel met de twee hoogteprofielen (bron: AGIV).

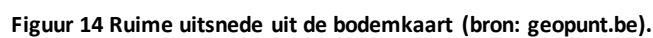
Figuur 12 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).

2.3.3. Bodemkundige situering

Binnen de grenzen van het plangebied worden drie bodemtypes aangegeven. Het zuidwestelijke deel wordt aangegeven als bebouwde zone (type OB) waarbij geen bodemkundige gegevens gekend zijn. Het oostelijke deel van het terrein wordt als type Lba gekarteerd. Dit type bodem staat omschreven als een droge zandleembodem met een textuur B-horizont. Deze gronden met textuur B horizont hebben een Ap die ongeveer 25cm dik is, donkerbruin matig humeus en die rust op een zwak humeuze, bruinachtige overgangshorizont, 30 tot 40cm dik, hieronder komt een meer kleiige textuur B-horizont voor. In het noorden staat het terrein aangegeven met een Lca-bodem. Deze bodem verschilt enkel in de draineringsklasse met de Lba-bodem en is matig droog.

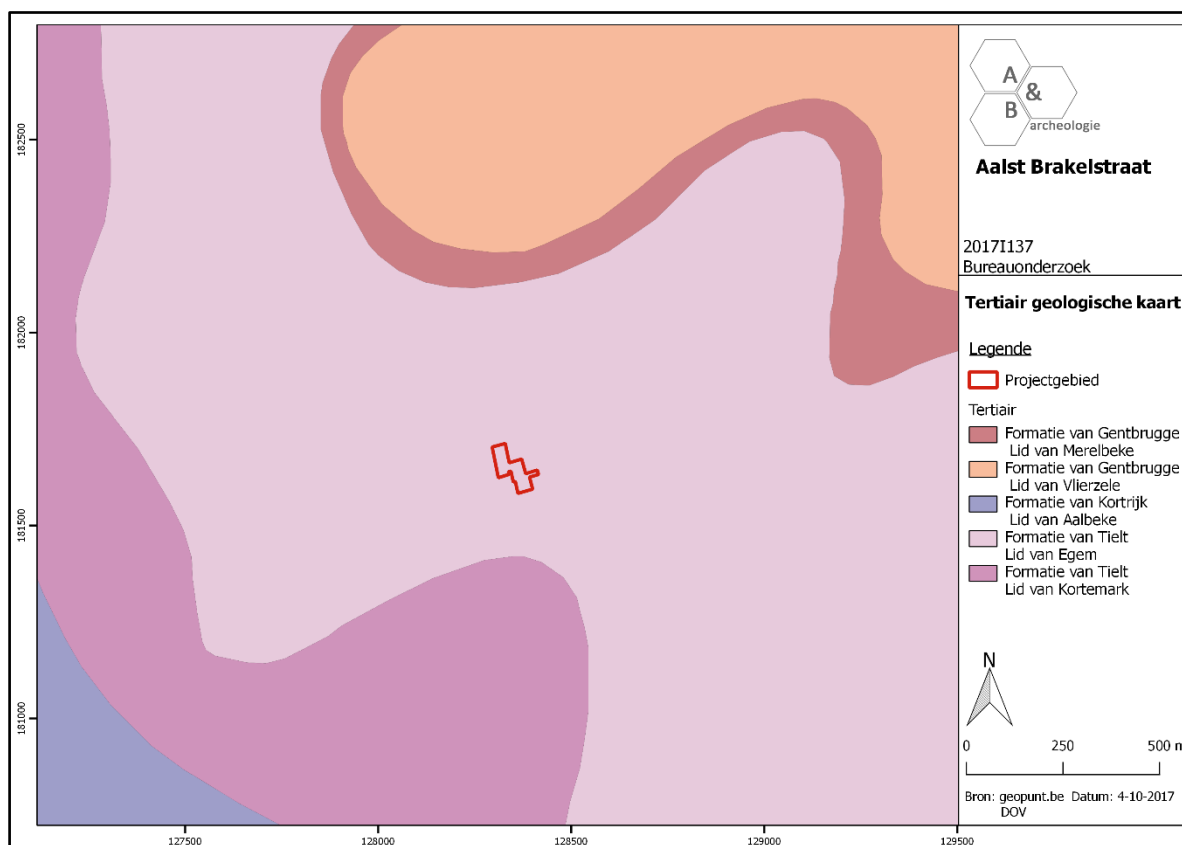

Figuur 13 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).

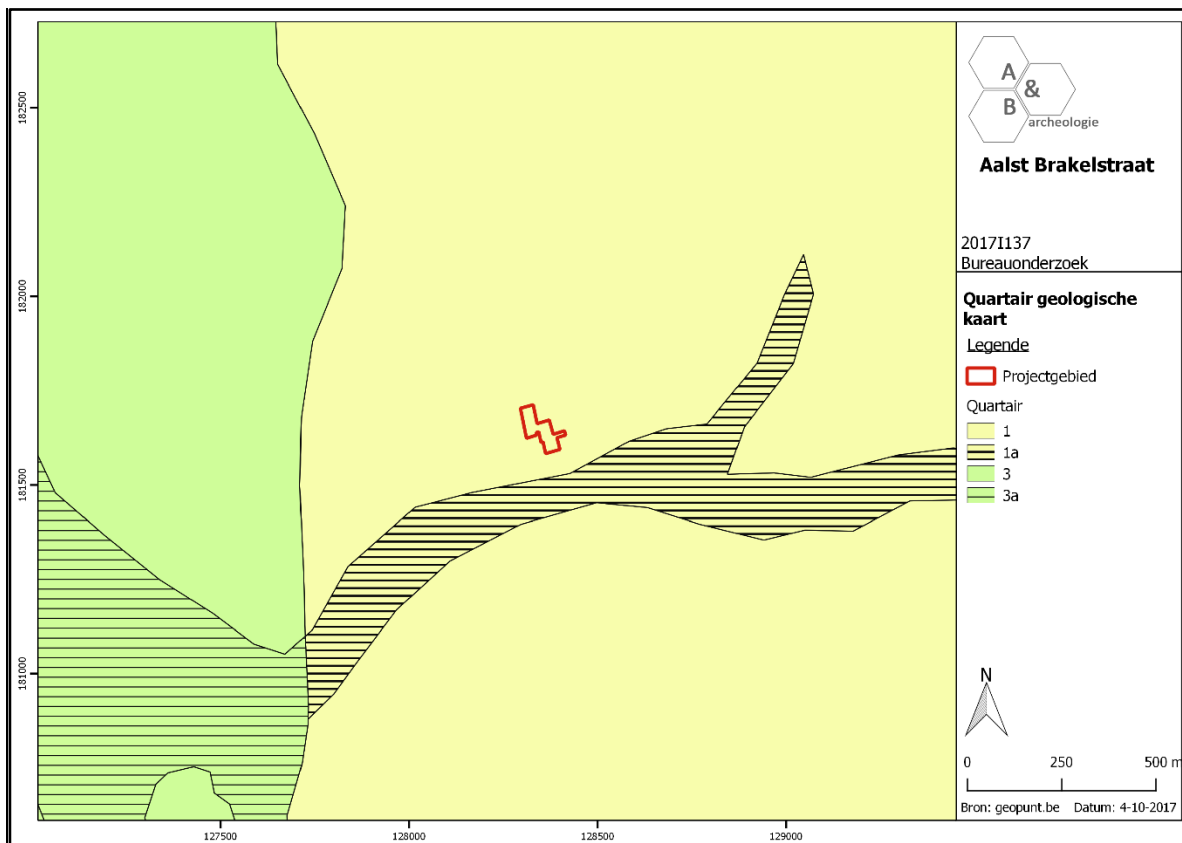

De tertiaire ondergrond ter hoogte van het plangebied bestaat uit afzettingen van het Lid van Egem. Deze eenheid kenmerkt zich met grijsgroen zeer fijn zand met kleilagen en zandsteenbanken. Het zand is glauconiet- en glimmerhoudend.

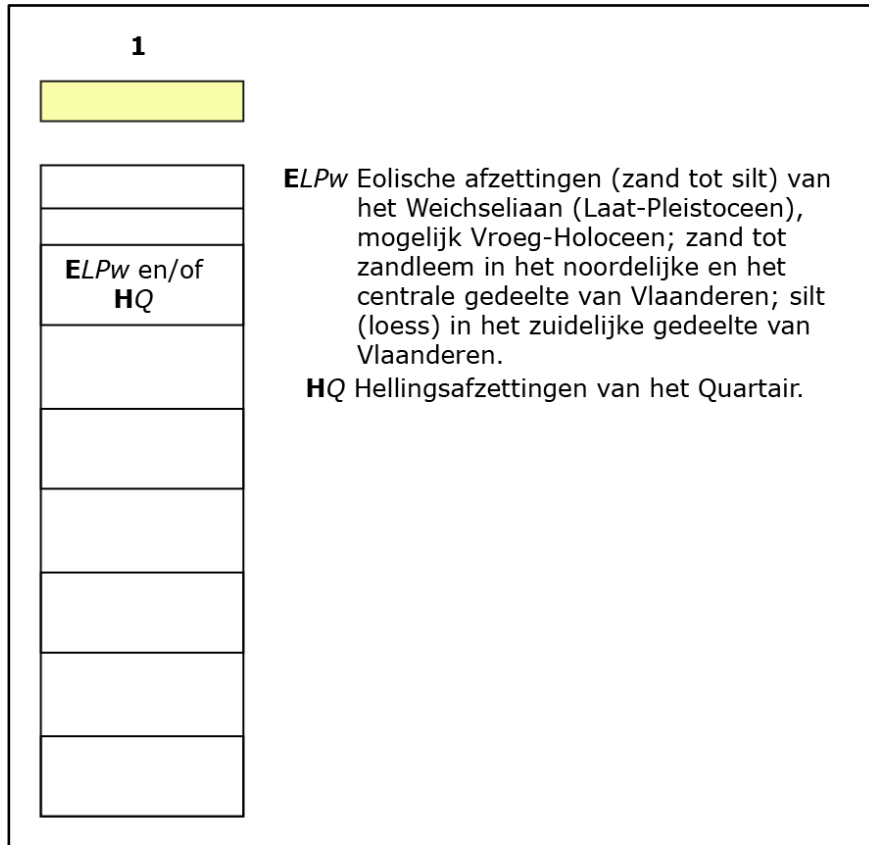
De geomorfologische kaart voor deze streek is niet voorhanden en kan dus niet worden afgebeeld.

Figuur 15 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 16 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 17 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart; type 1 (bron: geopunt.be).

2.4. Historische situering⁷

Het gebied in de omgeving van Aalst behoorde in de Romeinse periode tot de *civitas Nervorum*. In de vruchtbare leemstreek ontstonden *villae* die soms uitgroeiden tot *vicus*. Uit de agrarische *vici* groeiden later in de middeleeuwen vroegmiddeleeuwse dorpen. Door de homogene en vruchtbare bodems ontstonden een groot aantal Frankische nederzettingen waarbij het proces van 'hoeve tot dorp' zich snel voltrok. De meeste dorpskernen liggen vrij dicht bij elkaar en dragen vaak Frankische toponiemen. Bij voorkeur zijn ze te situeren op de zuidhelling bij een waterloop, in tegenstelling tot de Romeinse nederzettingen die vaker op een hoogte lagen.

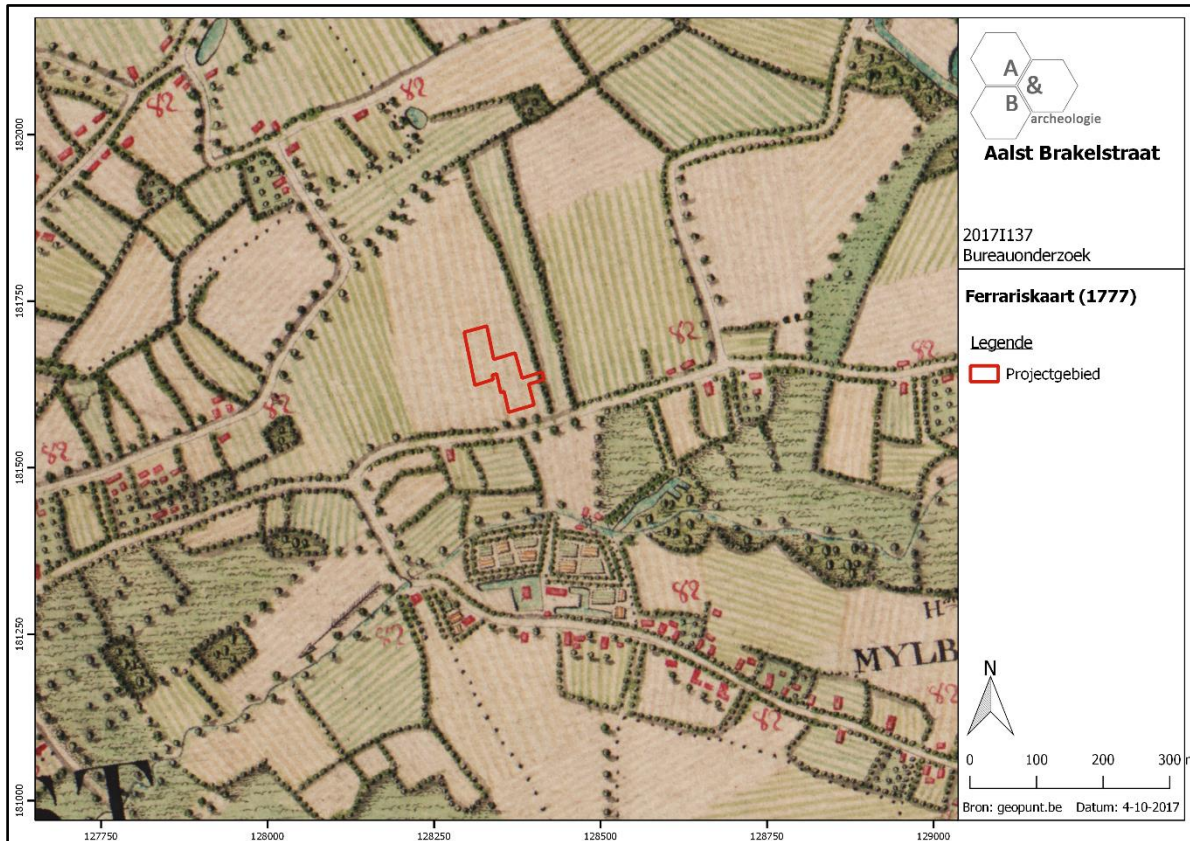
In de middeleeuwen behoorde het gebied rond Aalst tot het "Land van Aalst", dat in de vroege middeleeuwen behoorde tot de Brabantgouw en achtereenvolgens deel uitmaakte van Austrasië (561), Lotharingen (843) en het hertogdom Neder-Lotharingen (959). Bij het uiteenvallen van het rijk van Karel de Grote kwam het onder het graafschap Boussu (Buxud, Biest) onder beheer van Graven van Henegouwen. In 1048 kwam het onder de Graven van Vlaanderen terecht, bij Rijks- of Keizerlijk Vlaanderen, die het in leen gaven aan de vogten van de Sint-Pietersabdij van Gent, de latere Graven van Aalst. Nadien volgden enkele uitbreidingen waardoor "De Twee Steden (Aalst en Geraardsbergen) en het Land van Aalst" tenslotte het gebied tussen de Schelde in het westen en noorden, het hertogdom Brabant in het oosten, en het graafschap Henegouwen in het zuiden omvatte. Territoriaal bestond het gebied uit de twee steden (Aalst en Geraardsbergen), vijf roeden of baanderijen (Boelare, Gavere, Rode, Schorisse en Zottegem) en een aantal dorpen die rechtstreeks van de Graaf of van een bijzondere heer afhingen.

De oudste kaart die geraadpleegd kan worden betreft de Ferrariskaart uit de 18de eeuw. Op deze kaart behoort het terrein tot landbouwgebied. Bewoning is niet aanwezig. Wel is wat verspreide bewoning aanwezig langsheen de invalswegen naar de stad Aalst, waaronder de Moorselbaan. Op de Atlas der Buurtwegen (1841), de kaart van Vandermaelen (1846-1854) en de kaart van Popp (1842-1879) is het terrein nog steeds in gebruik als landbouwgebied opgedeeld in meerdere percelen. Op de kaart van Popp wordt het gebied als de Molenkouter omschreven. Ten westen bevindt zich een molen aan de Moorselbaan.

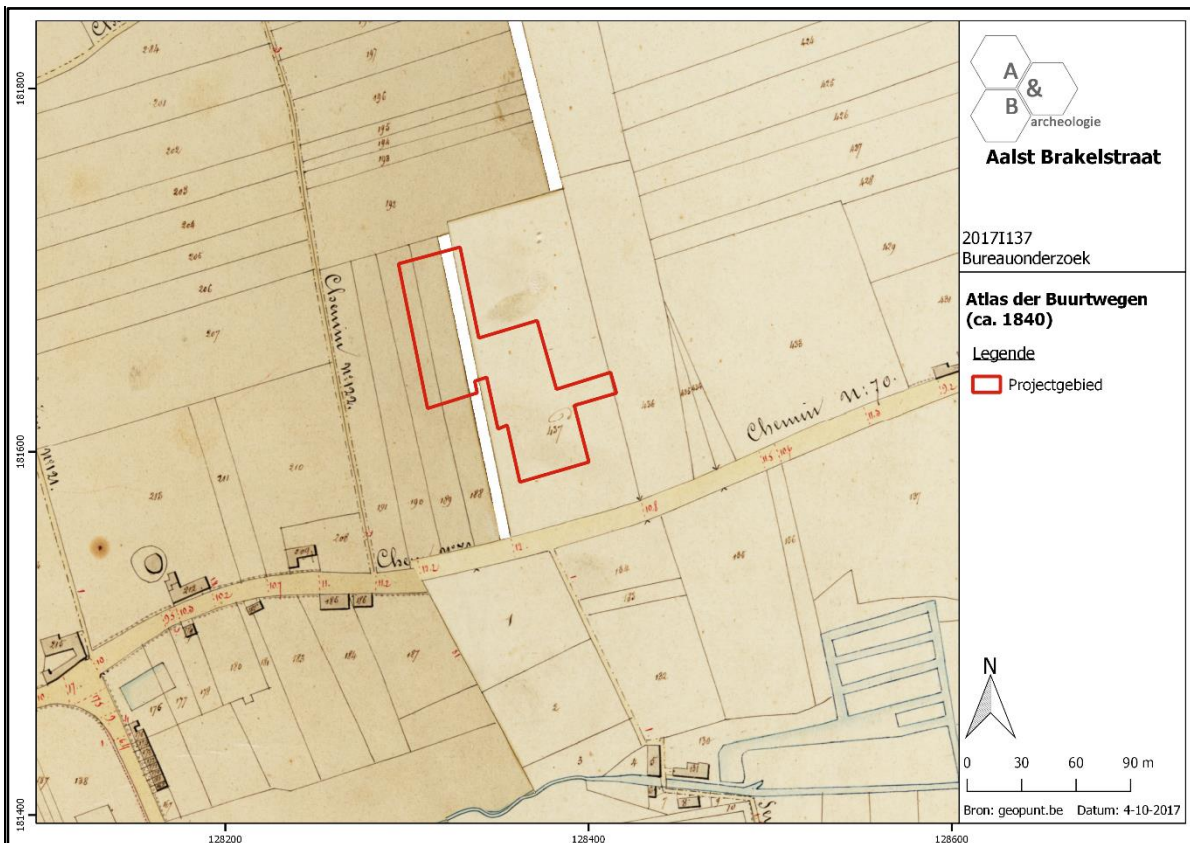
Op de topografische kaarten van 1909 en 1938 wordt nog geen bewoning aangegeven ter hoogte van het plangebied. Het terrein is op deze moment nog in gebruik als landbouwgrond.

De vroegste luchtfoto betreft een orthofoto uit 1971. De kwaliteit en resolutie is vrij laag, maar toch kan hierop het plangebied herkend worden. Het oostelijke deel wordt ingenomen door de woning met huisnummer 14 waarlangs ten noorden en oosten tientallen auto's geparkeerd staan. In het westen en zuiden lijken kleine bosjes aanwezig. Op een latere en meer gedetailleerde luchtfoto van 1979-1990 zijn minder auto's te zien en is het zuiden ingenomen als braakliggend terrein. In het noorden en westen zijn ook meerder auto's te zien, met een onverharde strook. Op de luchtfoto van 2003 zijn enkel nog auto's aanwezig vlak ten noorden en ten oosten van de woning. De rest van het terrein is braakliggend. Op de luchtfoto van 2016 is enkel nog de woning aanwezig met de toegangsweg naar het oosten met enkele auto's.

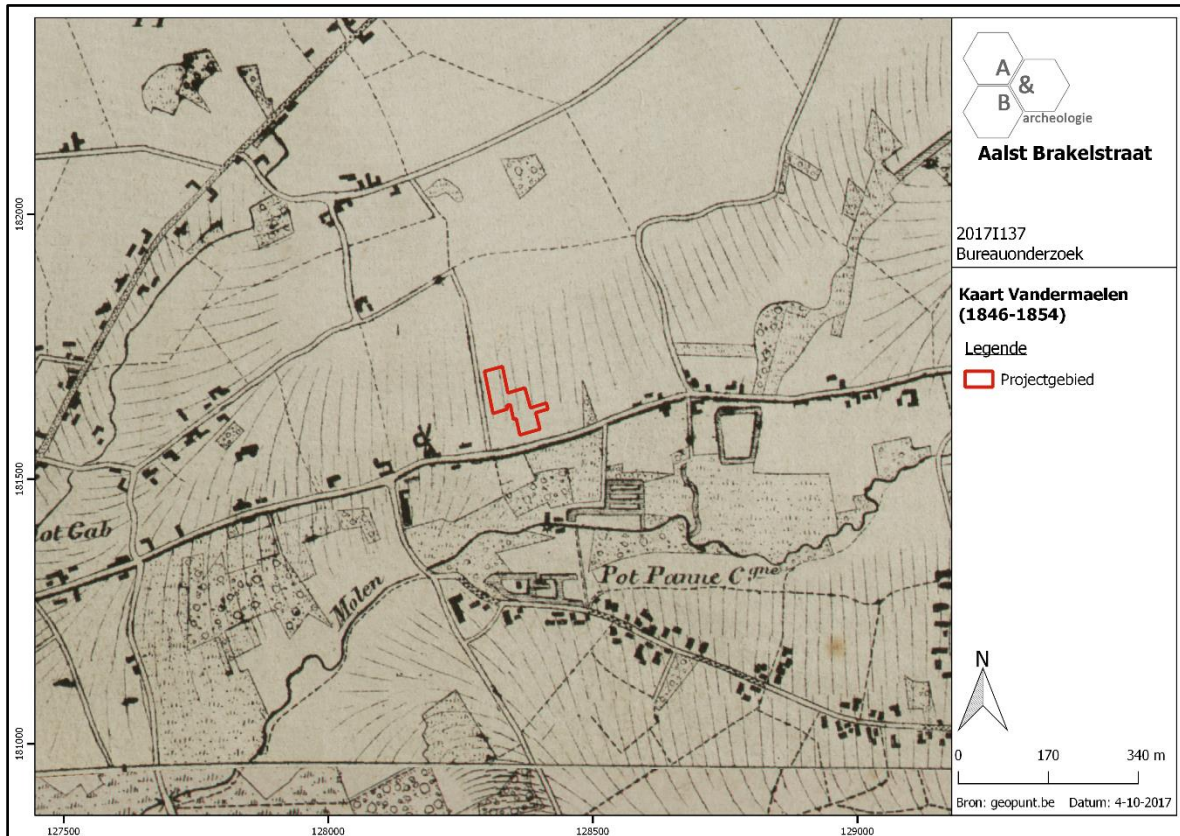
⁷ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Aalst In Inventaris Onroerend Erfgoed*. Opgehaald van <https://inventaris.onroerenderfgoed.be> op 2/10/2017

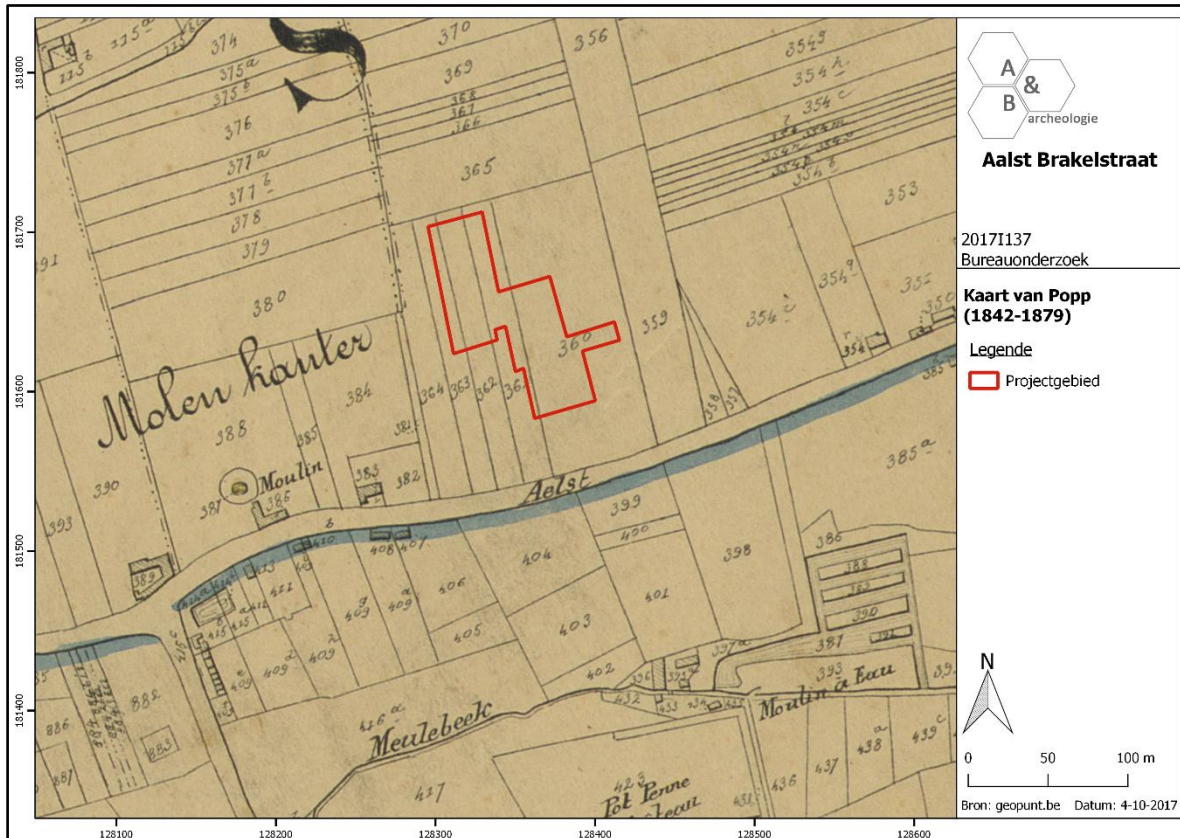
Figuur 18 Uitsnede uit de Ferrariskaart (bron: geopunt.be).

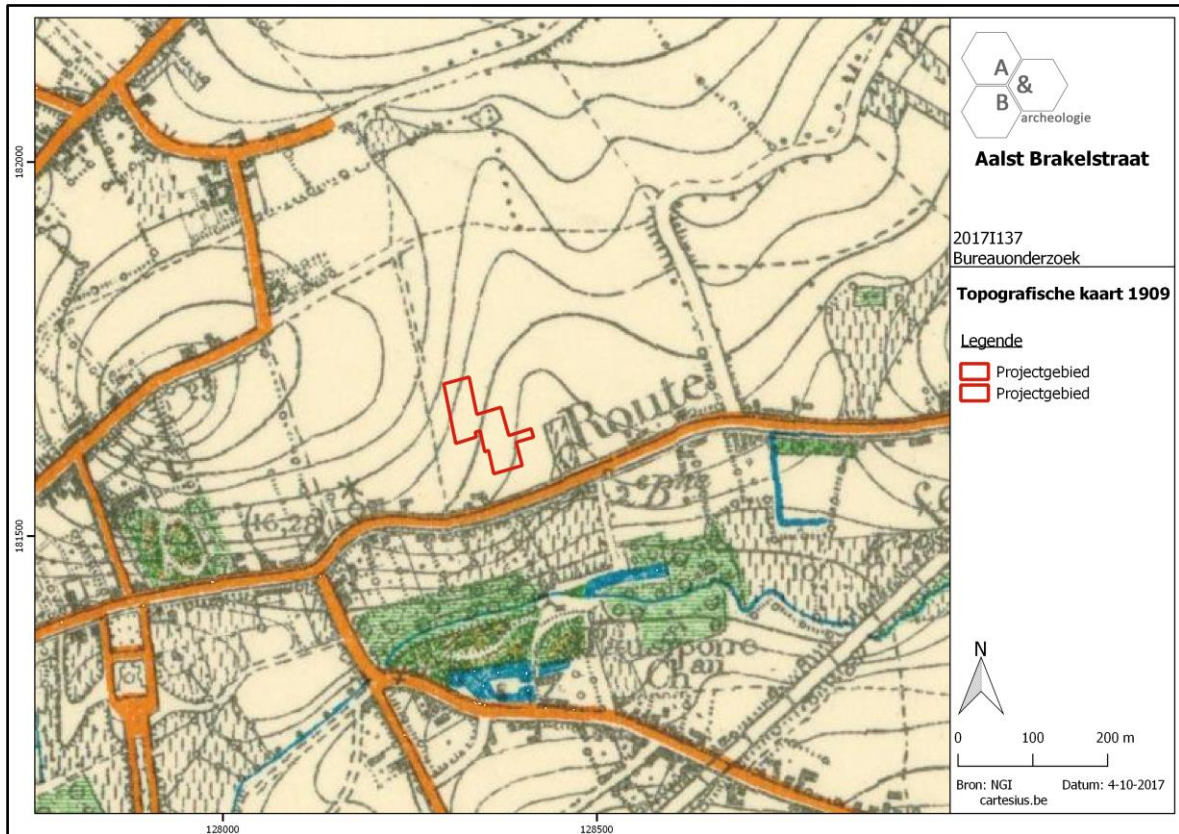
Figuur 19 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).

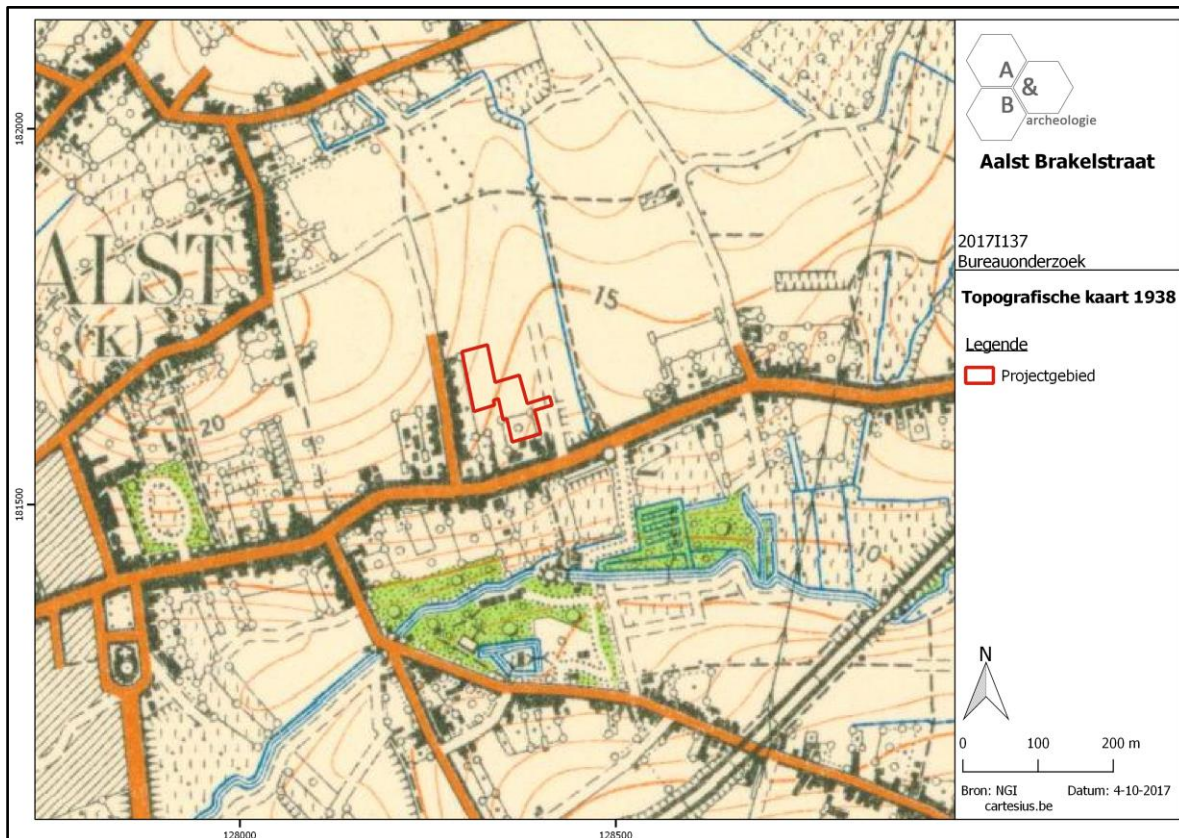
Figuur 20 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).

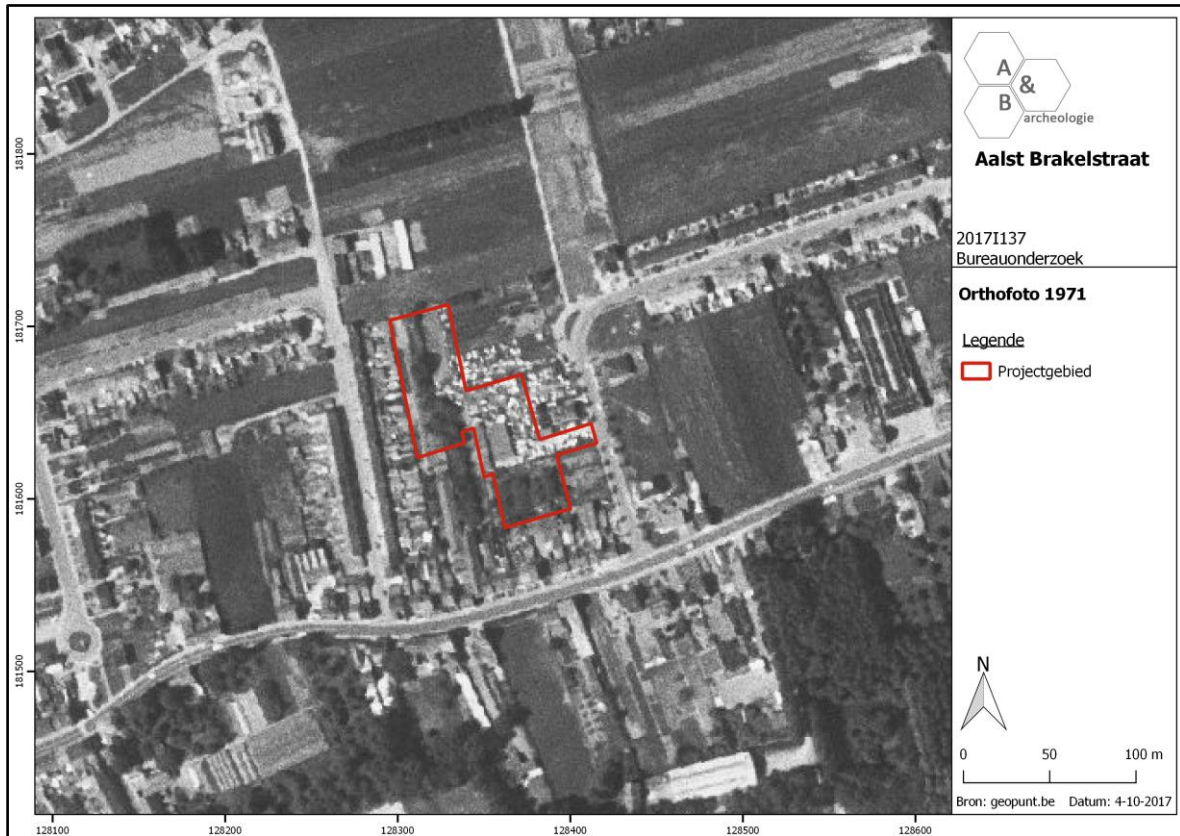
Figuur 21 Uitsnede uit de kaart van Popp (bron: geopunt.be).

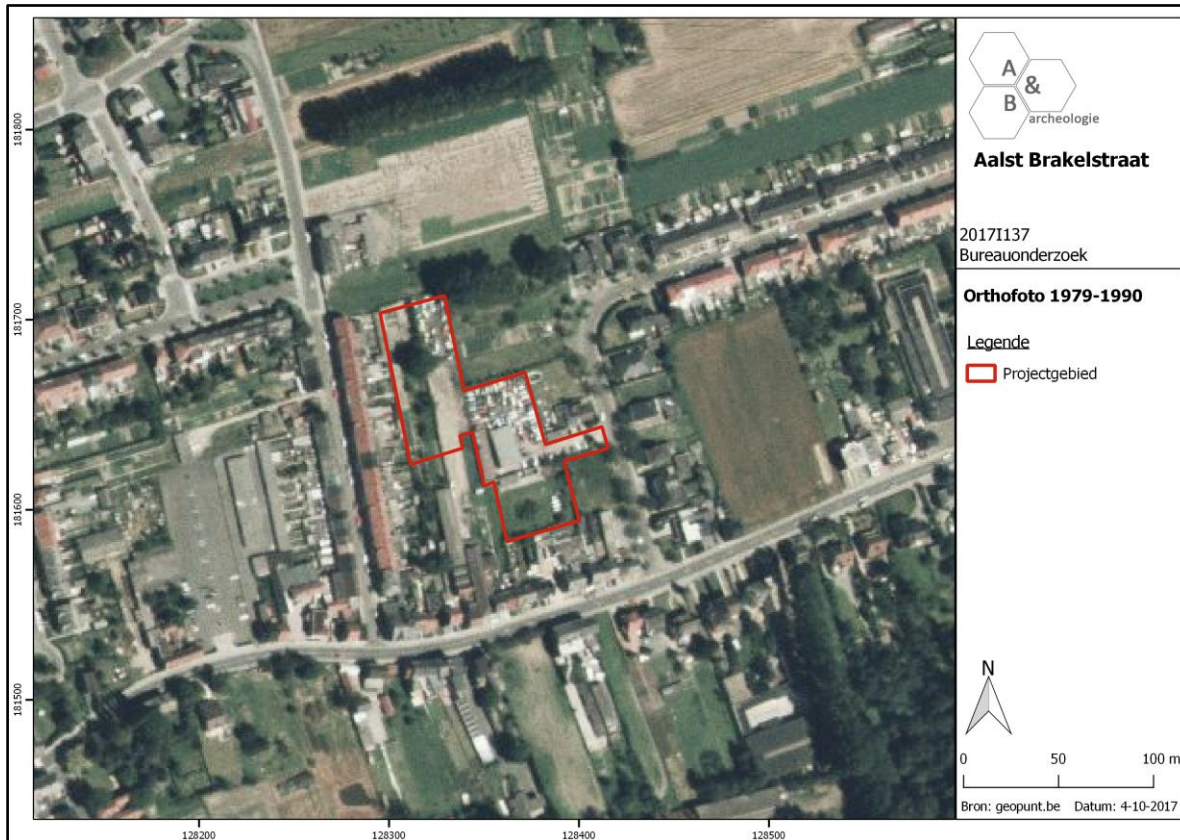
Figuur 22 Uitsnede uit de Topografische kaart van 1909 (bron: cartesius.be en NGI).

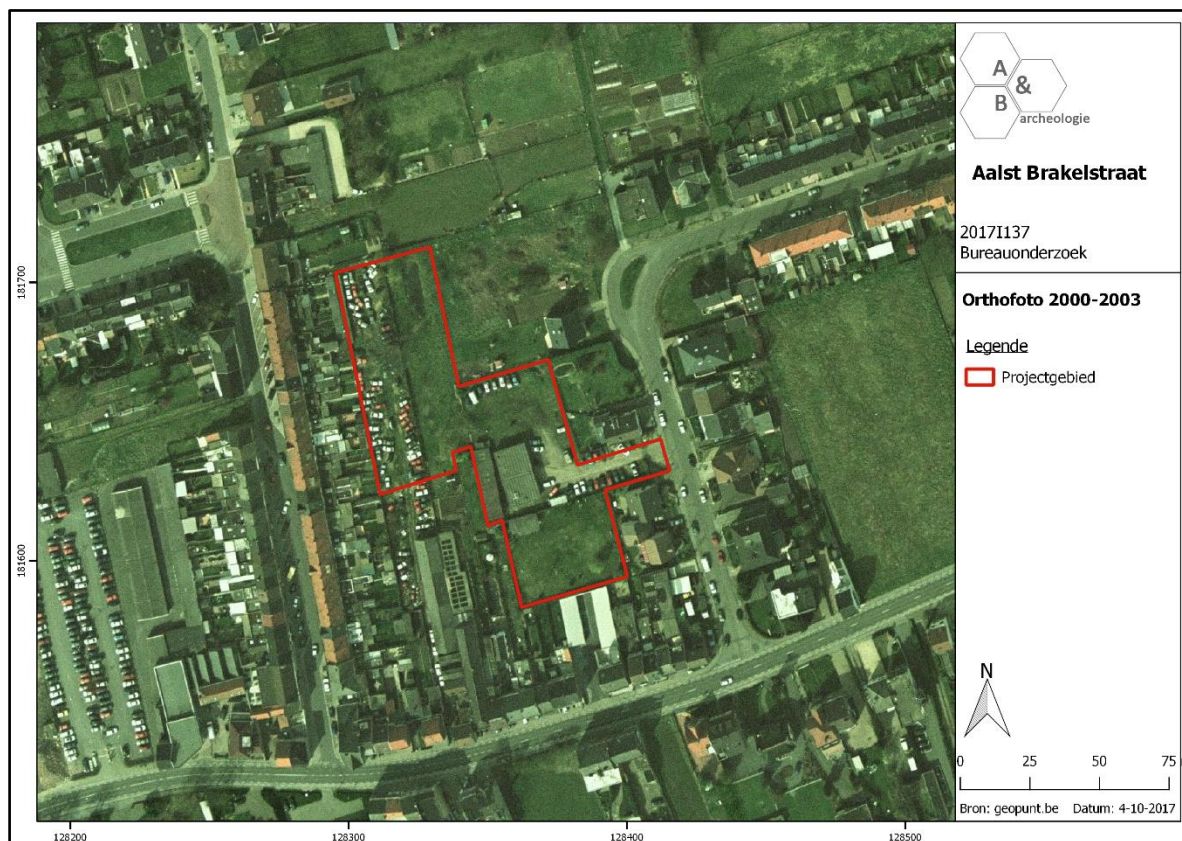
Figuur 23 Uitsnede uit de Topografische kaart van 1938 (bron: cartesius.be en NGI).

Figuur 24 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).

Figuur 25 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1990 (bron: geopunt.be).

Figuur 26 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2003 (bron: geopunt.be).

Figuur 27 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2016 (bron: geopunt.be).

2.5. Archeologische situering

Op de Centrale Archeologische Inventaris worden in de omgeving van het projectgebied een groot aantal archeologische sites aangegeven. Veel van de sites bevinden zich in de stadskern van Aalst en hebben vooral betrekking op de stadsontwikkeling. Deze archeologische gegevens hebben echter minder betrekking op het plangebied, aangezien hier van een landelijke ontwikkeling sprake is.

Steentijd

In het oosten tot zuidoosten bevinden zich diverse steentijdsites, vooral op de meer hoger gelegen delen. In de meeste gevallen gaat het om losse artefacten aangetroffen tijdens oppervlakteprospecties. In Erembodegem zijn enkele sites gekend zoals Erembodegem-Roeveld (CAI ID 31903) en Erembodegem-Groenenbrielstraat (CAI ID 31927). In het Roeveld werd een kernrandfragment, een klingfragment en een afslag teruggevonden, maar ook een concentratie van grijs aardewerk. Daarnaast zijn nog enkele sites gekend die gedateerd zijn in het paleolithicum waaronder Aalst-Hoezekouter (CAI ID 31954), Moorsel-Rozebaan (CAI ID 69) en Moorsel-Rijger (CAI ID 30074). De gekende steentijdsites concentreren zich meer ten oosten van het plangebied op de heuvelrug ter hoogte van Moorsel.

Metaaltijden en Romeinse periode

Ter hoogte van Ter Berg (CAI ID 30622) ten zuiden van het plangebied werden tijdens tuinwerken een kuil aangesneden met aardewerk uit de metaaltijden, waaronder een randscherf van een licht geknikt schaalpje met vingertopindrukken op de rand. Ten noorden van de Abdij Ten Rozen werd een vooronderzoek uitgevoerd door Solva waarbij bewoningssporen uit de IJzertijd werden aangetroffen (CAI ID 215488)⁸. Daarnaast werden nog enkele houtskoolrijke kuilen aangesneden uit de Romeinse periode. Als laatste konden resten van een steen- en pannenbakkerij uit de Nieuwe Tijd opgetekend worden. Deze hield wellicht verband met de abdij.

Post-middeleeuwen

Ten noordoosten van het plangebied bevindt zich de Abdij Ten Rozen (CAI ID 30627). De abdij is gelegen langs de Heirbaan van Aalst naar Mechelen, niet ver van de Molenbeek in het gehucht Mijlbeke. De abdij kent haar oorsprong in de 16de eeuw, hoewel de *Gallia Christiana* reeds spreekt van een stichting in 1228. Na de godsdienstoorlogen werd de abdij heropgebouwd en op het einde van de 18de eeuw werden de zusters verplicht om de gebouwen te verlaten. Nadien werd als aan verschillende particulieren verkocht.

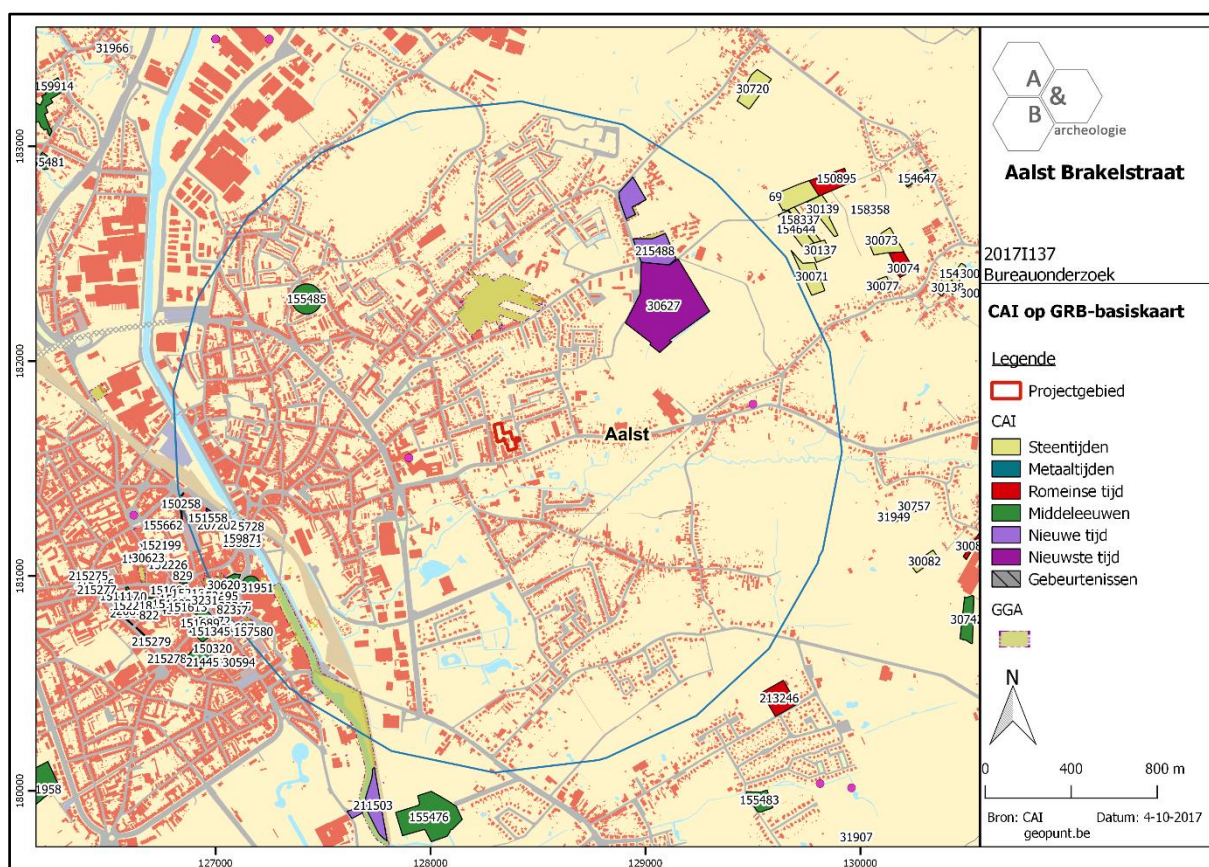
Vooronderzoek archeologienota

Ten noorden van het plangebied werd een bureaustudie uitgevoerd door Ruben Willaert. Hierbij werd voor een terrein van meer dan 4ha verder archeologisch vooronderzoek geadviseerd gezien de archeologische potentiële waarde en de grootte van het terrein. Het onderzoek dient nog uitgevoerd te worden (archeologienota ID1216). Ten noordoosten van het plangebied werd door SOLVA een archeologienota opgesteld aan de Oscar Debunnestraat. Gezien de beperkte omvang van de

⁸ De Graeve et al. 2015

geplande werken werd geen verder archeologisch vooronderzoek geadviseerd (archeologienota ID1968).

Het archeologisch kader geeft een zekere potentiële waarde aan het terrein. Archeologisch onderzoek werd in de directe omgeving nog niet of nauwelijks uitgevoerd waardoor de concrete archeologische waarde niet gekend is. Voor de steentijd is de potentiële waarde eerder laag, aangezien de sites zich vooral attesteren aan de hoger gelegen heuvelrug naar het oosten toe in Moorsel. Voor de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen is er een zekere trefkans gezien de aangetroffen vondsten en sporen aan de Abdij Ten Rozen en aan Ter Berg.

Figuur 28 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).

3. Synthese

3.1. Archeologisch verwachtingspatroon

Op basis van de bureaustudie kan volgend verwachtingspatroon vooropgesteld worden:

- Op basis van de 18de- en 19de-eeuwse cartografische bronnen kan gesteld worden dat er geen bewoning aanwezig was binnen de grenzen van het plangebied. Het terrein is in die periode ingenomen als landbouwgebied. Vanaf de luchtfoto van 1971 is bewoning te zien binnen het plangebied. In het oosten bevindt zich één woning met enkele bijgebouwtjes. Rondom staan auto's geparkeerd op onverharde zones. Nadien worden de onverharde zones omgezet naar braakliggende terreinen. Heden ten dage is enkel nog de woning aanwezig en is de rest van het terrein braakliggend.
- Voor de periode voor de 18de eeuw zijn geen bronnen beschikbaar waardoor de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet kan gestaafd worden.
- Het terrein is voor het grootste deel onbebouwd en ingenomen als braakliggend terrein. In het oosten bevindt zich één woning van ca. 240m², waar mogelijk enige bodemingrepen hebben plaatsgevonden bij de bouw. Een kelderniveau is niet aanwezig. De impact van de parkeerplaatsen te zien op de luchtfoto's is nihil aangezien dit enkel oppervlakkig en onverhard was.
- Op archeologisch vlak kan gesteld worden dat er zekere archeologische waarde aan het terrein kan gegeven worden. Archeologisch onderzoek werd in de directe omgeving nog niet of nauwelijks uitgevoerd waardoor de concrete archeologische waarde niet gekend is. Voor de steentijd is de potentiële waarde eerder laag, aangezien de sites zich vooral attesteren aan de hoger gelegen heuvelrug naar het oosten toe in Moorsel. Voor de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen is er een zekere trefkans gezien de aangetroffen vondsten en sporen aan de Abdij Ten Rozen en aan Ter Berg.

3.2. Afweging verder vooronderzoek

Bij de afweging voor een verder vooronderzoek worden alle gegevens van de bureaustudie geëvalueerd om zodoende een uitspraak te kunnen doen. In eerste instantie wordt gekeken naar de methodes met geen of het minste impact in de bodem. Deze onderzoeken vallen onder de noemer 'verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem' (landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek en veldkartering/metaaldetectie). Indien uit deze onderzoeken de afwezigheid van een archeologische site niet gestaafd kan worden, dient men verder over te gaan tot een 'vooronderzoek met ingreep in de bodem' (verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten). In het geval een archeologische site aanwezig is, dient men eerst te proberen deze *in situ* te behouden. Indien dit niet mogelijk is, is een verdere opgraving noodzakelijk.

Binnen het plangebied zal een woonverkaveling met wegenis en nutsvoorzieningen ingepland worden. Daarnaast worden parkeerplaatsen aangelegd en zal in het zuiden een groenzone met waterbufferbekken voorzien worden. Ook zullen nieuwe bomen aangeplant worden. De werkzaamheden zullen een aanzienlijke impact hebben over het volledige plangebied waardoor verder archeologisch vooronderzoek noodzakelijk is.

3.3. Verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

- Landschappelijk bodemonderzoek

Dit type onderzoek heeft tot doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door middel van boringen of profielputten. Met deze methode kan met een minimale impact in de bodem toch heel wat informatie verkregen worden. De methode wordt binnen de archeologie vooral aangewend om het bodemkundig potentieel na te gaan voor de aanwezigheid van goed bewaarde steentijdsites.

Gezien de locatie van het terrein en de bodemkundige gegevens die ter beschikking zijn, is een landschappelijk booronderzoek niet nodig. Er zijn geen aanwijzingen voor begraven archeologische niveaus of de aanwezigheid van een complexe stratigrafie. Ook zijn er geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van een steentijdsite. Deze bevinden zich meer op de hoger gelegen delen in het oosten.

- Geofysisch onderzoek

Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten. Ook kent deze methode haar nut bij het opsporen van explosieven. Onder dit type onderzoek vallen verschillende opsporingstechnieken: magnetometrie, weerstandsmetingen, grondradar enz.

Deze onderzoeksmethode is niet nodig om uit te voeren aangezien geen aanwijzingen zijn voor de aanwezigheid van sporen en structuren uit de Eerste Wereldoorlog of de aanwezigheid van begraven bakstenen structuren die op te sporen zijn via deze techniek.

- Veldkartering en metaaldetectie

Bij een veldkartering of oppervlakteprospectie wordt een visuele inspectie gedaan van het terreinoppervlak voor de aanwezigheid van archeologisch vondstmateriaal, zoals aardewerk of silexartefacten. Metaaldetectie betreft het opsporen van metalen voorwerpen door middel van een metaaldetector. De toplaag, ca. 20cm diep, wordt hierbij afgezocht door middel van parallelle looplijnen met of zonder een bepaalde tussenafstand.

In dit geval zijn beide onderzoeksmethodes niet zinvol om uit te voeren en kunnen dus buiten beschouwing genomen worden. Er zijn geen aanwijzingen voor kampen, slagvelden of andere archeologische sites die zich manifesteren als mobiele artefacten (*ferro* en *non-ferro*) in de teelaarde.

3.4. Verder vooronderzoek met ingreep in de bodem

- Verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek

Een verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel om archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Via de boringen kunnen begraven niveaus teruggevonden worden waarin zich bv. *in situ* steentijdartefacten kunnen bevinden. De boringen worden volgens een bepaald grid met optimale spreiding opgesteld.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet van toepassing aangezien geen aanwijzingen zijn voor begraven archeologische niveaus of een complexe stratigrafie.

- Proefsleuven en proefputten

Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Op die manier kan er een optimale inschatting gemaakt worden van het kennispotentieel aangezien deze methode informatie verschaft omtrent verspreiding, bewaring, aard en datering van de aangetroffen archeologische sporen.⁹

Gezien het zekere archeologische potentieel, de oppervlakte van het terrein en de aard van de geplande werken is een verder vooronderzoek in de vorm van proefsleuven noodzakelijk. Deze proefsleuven kunnen aangelegd worden na de afbraak van de woning en het verwijderen van enige obstakels (afrasteringen, hekwerk, ...).

Het totale terrein is 6373m² groot waarvan 10% oftewel 637m² dient onderzocht te worden door middel van proefsleuven. Aanvullend hierbij moet nog voor 2,5% oftewel 159m² aan kijkvensters, dwars- of volgsleuven aangelegd te worden. In totaal wordt zo 12,5% oftewel 796m² onderzocht. Het sleuvenplan, de richtlijnen en onderzoeksvragen worden voorgesteld in het programma van maatregelen.

3.5. Beantwoording onderzoeksvragen

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Voor het projectgebied zelf zijn geen archeologische gegevens gekend. De historische bronnen geven aan dat het plangebied pas bewoond wordt sinds de 20ste eeuw. Voor de periode voor de 18de eeuw zijn geen gegevens gekend. Het terrein bevindt zich binnen een gebied dat een landelijke ontwikkeling kent en situeert zich op een zuiderhelling langs de Molenbeek. Op de hoger gelegen oostelijke delen werden diverse steentijdsites aangetroffen tijdens veldprospecties. In de

⁹ HANECA et al. 2016.

omgeving rond het plangebied werden sporen en vondsten uit de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen teruggevonden.

- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

Het grootste deel van het terrein blijkt uit de bureaustudie onverstoord. Het terrein werd in de 2de helft van de 20ste eeuw gebruikt als parking voor auto's, zoals ook te zien op de luchtfoto's. Hierbij werd echter gebruik gemaakt van onverharde parkeerplaatsen. De parkeerplaatsen verdwenen de afgelopen decennia en werden vervangen door een braakliggend terrein. Enkel de woning met huisnummer 14 bevindt zich nog op het plangebied. Een kelder is niet aanwezig, maar mogelijk werden bij de oprichting, sleuffunderingen ter hoogte van de draagmuren, enige ingrepen in de bodem uitgevoerd.

- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Er zijn geen aanwijzingen hiervoor teruggevonden.

- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

De geplande werken omvatten in eerste instantie de afbraak van de bestaande woning en het verwijderen van de obstakels (afrasteringen, hekwerk, ...). Nadien zal een verkaveling ingepland worden voorzien van wegenis en nutsvoorzieningen, een groenzone met waterbufferbekken en nieuwe aanplantingen van bomen.

- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

De aan- of afwezigheid van een archeologische site kan niet vastgesteld worden op basis van het bureauonderzoek. Echter gezien de ligging van de site is de aanwezigheid van archeologische sporen reëel.

- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

In eerste instantie dient de huidige woningen afgebroken te worden. Hierbij is het van belang dat deze afgebroken wordt tot op het huidige maaiveldniveau en dat de funderingen blijven zitten tot na de afronding van het archeologisch onderzoek. Ook eventuele overtollige struiken en boompjes mogen verwijderd worden, maar enkel tot op het maaiveldniveau. Andere obstakels zoals afrasteringen en hekwerk mogen verwijderd worden.

Na de afbraak volgt een proefsleuvenonderzoek over het volledige plangebied. Dit onderzoek bestaat uit 10 proefsleuven, 9 sleuven volgens een NW-ZO oriëntatie en 1 volgens een ZW-NO oriëntatie. De sleuven hebben als doel om het archeologisch potentieel van het terrein in kaart te brengen. Zijn er archeologische sporen aanwezig? Behoren deze tot één of meerdere periodes? Daarnaast is het ook belangrijk om de verstoringsgraad in kaart te brengen. Zijn de sporen goed bewaard? Kunnen er verstoringszones afgebakend worden? Afsluitend is het belangrijk om alle gegevens samen te beschouwen om zodoende een uitspraak te kunnen doen over het potentieel van het terrein. Hierbij wordt afgewogen of verder onderzoek nodig is in de vorm van een opgraving, over een deel of volledig het terrein, of kan er overgegaan worden tot een vrijgave bij afwezigheid van archeologische sporen.

4. Samenvatting

Het terrein is gelegen aan de Brakelstraat in Aalst, gelegen in de provincie Oost-Vlaanderen, en heeft een totale oppervlakte van 6373m². Het terrein bevindt zich tussen de Brakelstraat in het oosten, de Moorselbaan in het zuiden en de Guido Gezellestraat in het westen en vormt de laatste onbebouwde zone binnen dit gebied. Binnen het terrein bevindt zich momenteel een woning met huisnummer 14 voorzien van een licht verhard toegangswegje. De woning heeft een oppervlakte van ca. 240m² en is niet onderkelderd. Op het kadasterplan wordt nog een achterliggende schuur aangegeven, deze is echter niet meer aanwezig. De rest van het terrein is ingenomen als braakliggend terrein met wat afrasteringen, lage boompjes en struiken. Kadastraal gezien bevindt het terrein zich op: Aalst, afdeling 3, sectie E, perceel nr. 362L (deel), 362R (deel), 361H(deel), 361N, 360B3, 360B2 en 360C4 (deel).

Binnen de grenzen van het plangebied worden drie bodemtypes aangegeven. Het zuidwestelijke deel wordt aangegeven als bebouwde zone (type OB) waarbij geen bodemkundige gegevens gekend zijn. Het oostelijke deel van het terrein wordt als type Lba gekarteerd. Dit type bodem staat omschreven als een droge zandleembodem met een textuur B-horizont. Deze gronden met textuur B horizont hebben een Ap die ongeveer 25cm dik is, donkerbruin matig humeus en die rust op een zwak humeuze, bruinachtige overgangshorizont, 30 tot 40cm dik, hieronder komt een meer kleiige textuur B-horizont voor. In het noorden staat het terrein aangegeven met een Lca-bodem. Deze bodem verschilt enkel in de draineringsklasse met de Lba-bodem en is matig droog.

Voor het projectgebied zelf zijn geen archeologische gegevens gekend. De historische bronnen geven aan dat het plangebied pas bewoond wordt sinds de 20ste eeuw. Voor de periode voor de 18de eeuw zijn geen gegevens gekend. Het terrein bevindt zich binnen een gebied dat een landelijke ontwikkeling kent. Het terrein bevindt zich gunstig gelegen, op een zuidelijke helling langs de Molenbeek. Op de hoger gelegen oostelijke delen werden diverse steentijdsites aangetroffen tijdens veldprospecties. In de omgeving rond het plangebied werden sporen en vondsten uit de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen teruggevonden.

De geplande werken bestaan uit twee luiken. Het eerste luik omvat het verwijderen en afbreken van de bestaande woning, de overtollige begroeiing (struikjes en enkele boompjes) en de omheiningen. Het tweede luik omvat de bouw van een verkaveling van 20 woonloten met wegenis en nutsvoorzieningen. In het zuidoosten wordt een groenzone voorzien met een centraal waterbufferbekken. In de verkaveling worden tevens parkeergelegenheden voorzien en zullen enkele nieuwe bomen aangeplant worden. De in- en uitrit tot de verkaveling bevindt zich in het oosten aan de Brakelstraat. De geplande werken zullen een nefaste impact hebben op het bodemarchief en bijgevolg op het mogelijk archeologisch erfgoed.

De geplande werken zullen het volledige bodemarchief verstoren binnen het plangebied. Op basis van deze gegevens dient een verder vooronderzoek te gebeuren in de vorm van proefsleuven over het volledige terrein.

5. Bibliografie

- <https://nl.wikipedia.org/wiki/Aalst>
- <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>
- DE GRAEVE A., VERBRUGGE A. & CHERRETÉ B., 2015, *Aalst Rozendreef. Archeologisch vooronderzoek*. Februari 2015 - Maart 2015, Solva Archeologie Rapport 48, Erpe-Mere.

6. Bijlages

- Figurenlijst

Figuur 1 Zicht op de toegangsweg met poort naar de achterliggende woning nr. 14.....	7
Figuur 2 Uitsnede uit de orthofoto van 2016 met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).8	
Figuur 3 Uitsnede uit het plan ‘geplande werken’ met zicht op de verkaveling en groenzone met waterpartij (bron: initiatiefnemer).	9
Figuur 4 Detailplan van de verkaveling (bron: initiatiefnemer).	10
Figuur 5 Projectie van de geplande werken op het huidig kadaster (bron: initiatiefnemer en AGIV). .	10
Figuur 6 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	11
Figuur 7 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI)..	12
Figuur 8 Zicht op het kadasterplan met aanduiding van de perceelsnummers (bron: geopunt.be).....	12
Figuur 9 Zicht op de bodemgebruikskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be). ..	13
Figuur 10 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).	14
Figuur 11 Detailopname van het Digitaal Hoogtemodel met de twee hoogteprofielen (bron: AGIV). .	15
Figuur 12 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).	15
Figuur 13 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).	16
Figuur 14 Ruime uitsnede uit de bodemkaart (bron: geopunt.be).....	17
Figuur 15 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	18
Figuur 16 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	18
Figuur 17 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart; type 1 (bron: geopunt.be).	19
Figuur 18 Uitsnede uit de Ferrariskaart (bron: geopunt.be).....	21
Figuur 19 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).	21
Figuur 20 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).	22
Figuur 21 Uitsnede uit de kaart van Popp (bron: geopunt.be).	22
Figuur 22 Uitsnede uit de Topografische kaart van 1909 (bron: cartesius.be en NGI).	23
Figuur 23 Uitsnede uit de Topografische kaart van 1938 (bron: cartesius.be en NGI).	23
Figuur 24 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).	24
Figuur 25 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1990 (bron: geopunt.be).	24
Figuur 26 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2003 (bron: geopunt.be).	25
Figuur 27 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2016 (bron: geopunt.be).	25
Figuur 28 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).	27